

ZAMONAVIY O‘ZBEK ESTRADASI VA UNING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Alayeva Z.M.

*Buxoro davlat pedagogika instituti “Musiq va tasviriy san’at”
kafedrasi o‘qituvchisi*

Tayanch so‘zlar: zamonaviy, estrada, san’at, ta’lim, tarbiya, qo‘shiq, musiqa, kompozitor, milliylik.

Ключевые слова: современный, эстрада, искусство, образование, обучение, песня, музыка, композитор, национальность.

Key words: modern, pop, art, education, training, song, music, composer, nationality.

Kirish. Estrada san’ati kundan-kunga rivojlanib, o‘z muxlislari sonini ko‘paytirib bormoqda. Hozirgi kunda “estrada” nomi bilan yuritilayotgan musiqa namunalari tobora ko‘plab tinglovchilar e’tiborini o‘ziga jalb etmoqda. Bugungi kunda radiotelevideniye va turli bayram tantanalari dasturlaridan keng o‘rin olgan bu turdagi musiqa nafaqat yoshlarni, balki jamiyatimizning turli yoshdagi millionlab vakillari ongi va ma’naviyatiga sezilarli ta’sir o‘tkaza boshladi. “Estrada san’ati” shakllanishidagi ilk jarayon, bu san’at yo‘nalishini ifoda etuvchi va amaliyotda keng qo‘llanila boshlangan atamalar bilan bog‘liqligini e’tirof etish lozimdir

O‘zbek xalq musiqa san’ati o‘zining milliy jarayonlarida o‘ziga xos va mukammal darajada shakllangan betakror xalq va mumtoz musiqa merosiga ega. XX asrga kelib, bu ijtimoiy hayot so‘qmoqlarida va musiqa madaniyatimizda yangi yo‘nalish joriy etila boshlandi. Bu ana shu g‘arb musiqa madaniyatining negizida musiqa ijodiyotini kamol toptirish edi. Qayd etish joizki, har qanday musiqa xalq madaniyatining rivojiga xizmat qilsa, albatta amaliyotda o‘z ijobatini topadi. XX asrga kelib O‘zbekistonda ham yevropacha tafakkur oqimining ta’siri sezila boshlandi va zamonaviy musiqaning kompozitorlik ijodiyoti ko‘rinishida amaliyotda qaror topa boshlandi.

O‘zbek musiqa sahifalariga kirib kelgan kompozitorlik ijodiyoti boshlanish davrlarida, O‘zbekistonda faoliyat olib borgan rus musiqa san’ati namoyandalari va kompozitorlarining ijodini alohida qayd etish joizdir. Asosan XX asrning

20-40-yillarida faoliyat olib borgan mutaxassislar musiqa ijodiyotining yangi yo'nalishini amaliyotga olib kirdilar. Musiqiy folklori o'rgandilar va uning asosida kompozitorlik janrlarida asarlar yaratish dunyosiga olib kirdilar.

Materiallar va usullar. "Estrada" so'zining lug'aviy ma'nosidan kelib chiqqan holda, ya'ni uning keng ma'noda, umumiy "sahna san'ati" tushunchasi sifatida va tor ma'noda "musiqiy estrada" ya'ni maxsus tayyorgarligi bo'lmagan tinglovchi osongina tushuna oladigan (jo'n) hordiq chiqarish maqsadlariga xizmat qiluvchi shaklan va mazmunan oddiy, tez esda qolarli kuy va asosan, raqsboq usullar (zaminida ma'lum qadar "bit", ya'ni jadal usul) ni mujassam etgan musiqa namunalari qo'llash maqsadga muvofiqdir.

O'zbek musiqiy estradasining shakllanish jarayonida folklor namunalari muhim zamin bo'lganligini alohida ta'kidlash zarur. Bunda qo'shiq, lapar va ayniqsa sho'x yallalarning raqsboqligi, yengil ohang - usullar qo'l kelganligi juda ahamiyatlidir. Ayni paytda bu holat "o'zbek musiqiy estradasini"ning milliylik asosini ham ta'minlovchi vositalardan bo'ldi.

XX asr boshlarida ijtimoiy-siyosiy vaziyatlar o'laroq shakllana boshlagan o'zbek estrada qo'shiqchiligini shartli ravishda ikki davrga, XIX asr boshlaridan uchinchi davrga bo'lish mumkin:

- birinchisi an'anaviy janrlar - qo'shiq, lapar, yallalar rivojlangan davr;
- ikkinchi davri esa folklor janrlari musiqiy Estrada talablari asosida usluban qayta ishlanish boshlangan davr;
- uchinchi davr mumtoz kasbiy musiqa ashula janrlari musiqiy estrada talablari asosida yengillashtirilib qayta ishlanish boshlangan davrdir.

O'zbekiston mustaqillikka erishgan davrdan boshlab yaratilayotgan estrada san'ati asarlari orasida Vatan, istiqloq, ozodlik, millat, sevgi – muhabbat, lirik mazmun kasb etuvchi qo'shiqlar keng o'rin oldi.

Boshqa san'at turlari qatorida eng ommaviy san'at turi – musiqiy estrada rivoji uchun yangi sharoit, yangi tizim joriy etildi.

Shu o'rinda aytish joizki, o'quvchi-yoshlarni milliy musiqa ta'limi ta'siri ostida Ona-Vatanga muhabbat, kattalarga hurmat, do'stlarga izzat, ota-onaga mehr, millat va dinga nisbatan sadoqat, milliy g'urur va iftixor ruhida tarbiyalashda estrada qo'shiqlarining tarbiyaviy ahamiyati qanday bo'lmoqda.

Musiqa haqidagi bilimlar doirasi, musiqa ta'limi va tarbiyasi keng, atroficha bo'lishiga e'tibor qaratish asosiy omildir. Bunda inson yaratgan musiqaga oid qoidalar, xulosalar, umumlashgan musiqaviy tajribalar o'z aksini topgan.

Darsning barcha o'quv faoliyatlari hamda keyingi darslarning o'zaro mantiqiy bog'lanishi tizimlilik asosini tashkil etadi.

Musiqaning ijtimoiy hayotdagi roli beqiyos darajada oshdi va har kuni tobora keng miqyosda o'sishda davom etib, tsivilizatsiyaning barqaror ishlashini ta'minlamoqda. Estrada faoliyatini rivojlantirish tendentsiyalari bilan bog'liq masalalar turli adabiyotlar doirasida ko'rib chiqiladi: bular ijtimoiy-madaniy hamda ijtimoiy-madaniy faoliyat nazariyasi bo'yicha turli qo'llanmalar, shuningdek estrada bo'yicha maxsus adabiyotlar, olimlarimiz dissertatsiyalarini o'z ichiga oladi.

Bulardan: D.Mullajonov, S.Begmatov, T.G'ofurbekov, R.Yunusov, D.Jamalova kabi olimlarimizning ishlarini e'tirof etishimiz darkor.

«Estrada san'ati turli janr turlarini o'zida mujassam etgan bo'lib, ularning umumiyligi ommaviy namoyishning turli sharoitlariga oson moslashishda, harakatning qisqa davom etishida, badiiy ifoda vositalarining jamlanishidadir, bu esa ijodiy individuallikni yorqin aniqlashga yordam beradi. ijrochining, jonli so'z bilan bog'langan janrlar sohasida esa, o'tilgan mavzularning dolzarbligi, o'tkir ijtimoiy-siyosiy dolzarbligi, yumor, satira va publitsistika unsurlarining ustunligida.

O'zbekistonda ham havaskor, ham professional sahna mavjud bo'lib, «Estrada» degan keng tushuncha nafaqat yengil musiqaning turli shakllarini, balki akrobatika, ko'ngilochar, raqs, badiiy so'z, sirk elementlari, havaskor san'at turlari va boshqa ko'p narsalarni o'zlashtirdi.

Estrada musiqasi odatda turli shakl va janrlar bilan tavsiflanadi, ammo ularni uchta asosiy guruhga bo'lish mumkin:

- estrada kontsertlarida barcha turdagi chiqishlarni birlashtirgan konsert sahnasi (ilgari "divertissement");
- teatr sahnasi (miniatyura teatri, kabare teatrlari, kafe-teatrlarning kamer tomoshalari yoki keng ko'lamlil kontsert revyusi, teatrlashtirilgan syujetlar, ko'plab ijrochilar ishtirokidagi musiqa zali va sahna jihozlaridan foydalanish);
- bayramona sahna (xalq bayramlari, ommaviy sport bayramlari, sport va kontsert chiqishlariga to'la, shuningdek, ballar, karnavallar, maskaradlar, festivallar va boshqalar).

O'tgan asrning 60-yillaridan estrada musiqasi san'at va madaniyat arboblari, turli bilim sohalari tadqiqotchilari e'tiborini tortdi, davriy nashrlar sahifalarida bahs-munozaralarga, ilmiy jamoatchilikda bahslarga sabab bo'ldi. O'zbek estrada san'atining butun tarixi davomida u bir necha bor o'ziga bo'lgan munosabatni o'zgartirgan. Mahalliy fanda estrada san'ati va shu nuqtai nazardan jazz, so'ngra rok musiqasi an'anaviy ravishda ommaviy madaniyatning ko'rinishlari sifatida qaralib, uni pedagogika, ijtimoiy psixologiya, sotsiologiya va boshqa ijtimoiy fanlar doirasida o'rganish ob'ektiga aylantirdi. Bugungi kunga qadar

Musiqiy estrada qo‘shiqchiligi tarbiyasida ta‘lim bilan tarbiyani mushtarak bo‘lishi ta‘limning ilmiy ongli, ko‘rgazmali, tushunarli, o‘zlashtirilgan bilimlarni mustahkam bo‘lishi kabi tamoyillarga jiddiy amal qilgan holda olib borilishiga erishish lozim.

Musiqqa darslarida o‘qituvchi o‘z oldiga o‘quvchilarni musiqiy estetik madaniyatlarini shakllantirishni maqsad qilib qo‘ysa, quyidagi asosiy ko‘rsatkichlar provard natija ekanligini yodda tutmoq lozim:

- o‘quvchilarda milliy estrada qo‘shiqchiligiga nisbatan qiziqish va havas tobora ortib borishini ta‘minlash;

- dasrdan tashqari musiqqa mashg‘ulotlari jarayonida o‘quvchilarning ijodiy faolligini va tashabbusi o‘rta borishida estrada qo‘shiqlari va uning mazmun mohiyatini belgilash;

- musiqani diqqat va ishtiyoq bilan tinglash, asarlardan xushsozlik, xushovozlik va undan go‘zallikni anglay olishni, unga o‘z munosabatini bildira olish malakalarini shakllantirib borishi;

- musiqiy estetik faoliyat uchun zarur bo‘lgan bilim malaka va ko‘nikmalarni o‘zlashtirgan bo‘lishi; o‘quvchilarda musiqqa san‘ati ta‘sirida go‘zallikka intilish, rostgo‘ylik, do‘stlikni qadrlash kabi axloqiyestetik tushunchalarni tarkib topa borishi.

Darsda o‘zini tuta bilishi, muomala, kiyinish kabi estetik madaniyatning bir qator sifatlarini shakllantirib borishi.

Xulosa.O‘zbek milliy estrada musiqasi hamda uni o‘qitish, ta‘lim va tarbiyaviy jihatlar haqida gap ketar ekan, o‘quvchi-yoshlarda sog‘lom didni shakllantirib borish e‘tiborda bo‘lishi kerak.

Yuksak badiiy didni tarbiyalashda san‘atning hamma turlari muhim va ularning har biri o‘z xususiyati va imkoniyatiga ega. Mamlakatimiz maktablarida musiqiy estetik tarbiyani amalga oshirish, o‘quvchilarda yuksak estetik badiiy didni voyaga yetkazish uchun zaruriy zamin hozirlab berishning, yoshlarga san‘at asarlarining estetik mohiyatini singdirishning muhim tarmog‘idir. Shu munosabat bilan maktabda musiqqa tarbiyasini amalga oshirishda o‘zbek estrada janrida alohida e‘tibor berish, ularni dastur talablariga muvofiq musiqaviy bilim bilan qurollantirish, estrada san‘ati haqida bilim – ma‘lumotlarni chuqur, puxta o‘zlashtirishga erishish eng muhim vazifalardandir.

Adabiyotlar:

1. To‘rayevich, Yarashev Jo‘rabek, and Rahmonova Hojibuvi Rizojon Qizi. «Musiqaning inson ongiga tasiri.» Ta‘lim fidoyilari 7.8 (2022): 607-611.
2. To‘rayevich, Yarashev Jo‘rabek, and Rizoyeva Munisa Shokirovna. «Rus kompozitorlar ijodida stilizatsiya tushuncha-sining musiqqa faniga kirib kelish tarixi.» Pedagog’s jurnali 10.4 (2022): 100-104.

3. Alayeva, Zarnigor Maxmudovna. «Talabalarni milliy badiiy an'analar vositasida g'oyaviy tarbiyalash tizimi.» Zamonaviy fan, ta'lim va ishlab chiqarish muammolarining innovatsion yechimlari 5 (2023): 12-15.

4. Alayeva, Zarnigor. «Pedagogik mahorat: Pedagogik mahorat.» Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali 1.1 (2021).

5. Maxmudovna, Alayeva Zarnigor. «The System of Ideological Education of Students through National Traditions.» European journal of innovation in nonformal education 3.2 (2023): 47-51.

6. Алаева, Зарнигор Махмудовна. «Педагогика как наука и искусство воспитания.» Вестник науки и образования 21-2 (99) (2020): 78-81.

7. Алаева, Зарнигор Махмудовна. «Интерпретация методов музыкального воспитания и образования дошкольника.» Science and Education 3.4 (2022): 1253-1258.

8. Алаева, Зарнигор Махмудовна. «Роль национальных инструментов в музыкальном образовании начальных классов.» Проблемы науки 66 (2021).

9. Алаева, Зарнигор Махмудовна. «Регулирование и интерактивное планирование музыкального воспитания и образования для начальных классов.» Science and Education 3.4 (2022): 1259-1264.

10. Алаева, Зарнигор Махмудовна. «Дискретность ритмических движений. Ритмика в начальной школе хореография.» Science and Education 3.4 (2022): 1233-1238.

11. Алаева, Зарнигор Махмудовна. «Методические рекомендации по развитию ритмических навыков младших школьников.» Science and Education 3.4 (2022): 1246-1252.

12. Алаева, Зарнигор Махмудовна. «Шаг с подскоком в детском хореографии. Методические трудности педагога хореографа при выполнении шага с подскоком.» Science and Education 3.4 (2022): 1239-1245.

13. Алаева, З. М. «Использование Арт-Педагогических Технологий В Развитии Музыкальных Способностей Студентов.» Central asian journal of arts and design 3.1 (2022): 6-9.

14. Alayeva, Zarnigor Maxmudovna, and Sadoqat Ruslanovna Shamsiyeva. «Qo'shiq tushunchasi va uning inson hayotida tutgan o'rni hamda xonandalik ijrochiligi tarixi.» Scientific progress 1.5 (2021): 336-342.

15. Аллаева, Зарнигор Махмудовна. «Эстетическое воспитание дошкольников с помощью песен и танцев.» Наука, техника и образование 2-1 (77) (2021): 69-72.

16. Шамсиев Ш. И., Солиев А. А. Основы хорового пения на уроках музыки //Проблемы науки. – 2021. – №. 1 (60). – С. 55-57.

17. Шамсиев Ш. И. Молодой специалист учитель музыки, как руководитель хорового коллектива в общеобразовательной школе //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 540-545.

18. Шамсиев Ш. И. Новые подходы к подготовке молодых специалистов учителей музыки, разработка уроков музыки //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 528-533.

19. Shamsiev S. I. The role of folk songs in educating student's role of folk songs in student education //International Journal on Integrated Education. – 2021. – Т. 4. – №. 2. – С. 76-78.

РЕЗИОМЕ

Estrada san'ati kundand-kunga rivojlanib, o'z muxlislari sonini ko'paytirib bormoqda. Hozirgi kunda "estrada" nomi bilan yuritilayotgan musiqa namunalari tobora ko'plab tinglovchilar e'tiborini o'ziga jalb etmoqda. Bugungi kunda radiotelevideniye va turli bayram tantanalari dasturlaridan keng o'rin olgan bu turdagi musiqa nafaqat yoshlarni, balki jamiyatimizning turli yoshdagi millionlab vakillari ongi va ma'naviyatiga sezilarli ta'sir o'tkaza boshladi. "Estrada san'ati" shakllanishidagi ilk jarayon, bu san'at yo'nalishini ifoda etuvchi va amaliyotda keng qo'llanila boshlangan atamalar bilan bog'liqligini e'tirof etish lozimdir.

РЕЗИОМЕ

Поп-арт развивается день ото дня и увеличивает число своих поклонников. В настоящее время музыкальные образцы, получившие название «эстрада», привлекают внимание все большего числа слушателей. Сегодня этот вид музыки, широко транслируемый по радио и телевидению, в программах различных праздничных торжеств, начал оказывать существенное влияние на сознание и

духовность не только молодежи, но и миллионов представителей разных возрастов нашей страны. Следует признать, что первый процесс формирования «поп-арта» связан с терминами, выражающими направление искусства и ставшими широко использоваться на практике.

SUMMARY

Pop art is developing day by day and increasing the number of its fans. Currently, music samples that are called «estrada» are attracting the attention of more and more listeners. Today, this type of music, which is widely featured on radio and television and programs of various holiday celebrations, has begun to have a significant impact on the consciousness and spirituality of not only young people, but also millions of representatives of different ages of our society. It should be recognized that the first process in the formation of «pop art» is related to the terms that express the direction of art and began to be widely used in practice.